

Załącznik do Regulaminu Regionalnej Odznaki Krajoznawczej PTTK „Twierdza Malbork”

Twierdza Malbork (niem. *Festung Marienburg*) – twierdza w rejonie Malborka, usytuowana w łuku Nogatu, około 4 km od przeprawy przez rzekę. Została wzniesiona przez Prusy w latach 1899-1903 i rozbudowana po wybuchu I wojny światowej.

Strategiczne zadania wojenne twierdzy w Malborku zostały sformułowane w 1904 roku przez sztabowców niemieckich następująco: „*Strzec mostów w Malborku i Tczewie, umożliwić wycofującej się armii przekroczenie Nogatu i Wisły, i trzymać dla nacierającej ponownie z linii Wisły armii prawy brzeg Nogatu*”.

Po zajęciu w wyniku I rozbioru Polski Prus Królewskich, obronę Malborka Prusacy oparli na średniowiecznych fortyfikacjach krzyżackiego zamku i umocnieniach ziemnych zbudowanych wokół miasta i zamku przez Szwedów w XVII w. Wiosną 1807 r. po zajęciu miasta oddziały francuskie zaczęły odbudowywać i unowocześniać umocnienia ziemne. Prace przerwano po zawarciu pokoju w Tylży. Jedynym wzmocnieniem starzejących się fortyfikacji była budowa w latach 1851-57 mostu kolejowego na Nogacie i towarzyszących mu umocnień linii kolejowej: bram i wartowni mostu oraz blokhauzów powstałych z przebudowy średniowiecznych baszt.

W 1872 r. Malbork został zakwalifikowany do twierdz II rangi, co oznaczało utrzymanie lub wzmocnienie jego obronności. W 1889 r. nastąpiła kasacja twierdzy, ale już na pocz. lat 90. podjęto decyzję o budowie nowych umocnień i przesunięciu najbardziej na północ wysuniętej przeprawy w delcie Wisły, bronionej w razie konfliktu zbrojnego, z Tczewa do Malborka.

Decyzję o budowie kompleksu fortyfikacji w Malborku, broniących strategicznej przeprawy na linii kolejowej Berlin – Królewiec, podjęto 14 stycznia 1898 r. W latach 1899-1902 projektem i budową nowej twierdzy kierowała Fortyfikacja Gdańsk (urząd pruski odpowiedzialny za budowę umocnień w rejonie Gdańska), w latach 1902-03 Fortyfikacja Grudziądz. W 1903 r., w chwili ukończenia budowy zasadniczego trzonu kompleksu obronnego, utworzono odrębną Fortyfikację Malbork.

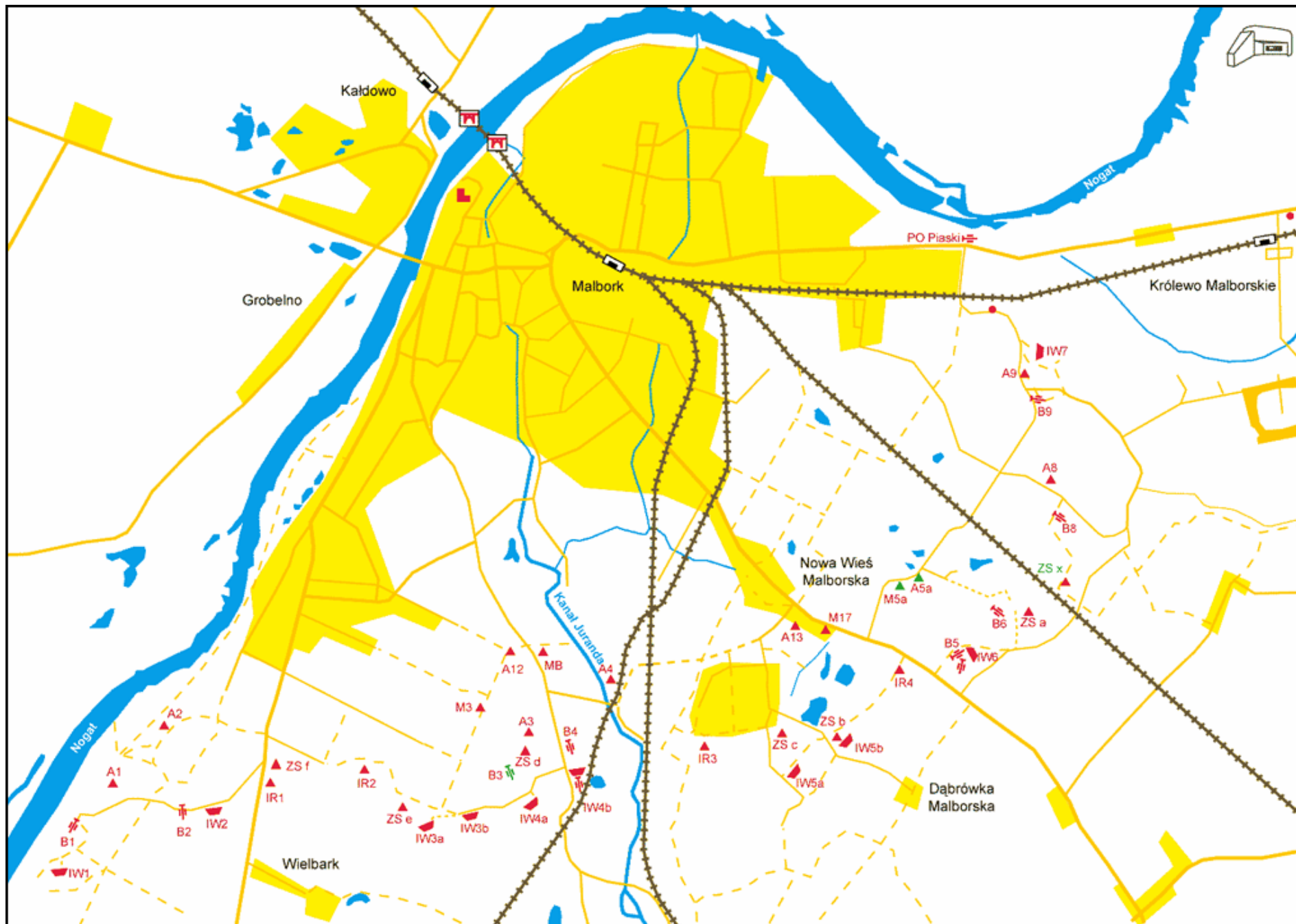
W latach 1899-1903 na prawym brzegu Nogatu wzniesiono zespół fortyfikacji oddalonych ok. 4 km od miasta, w skład których weszło: 10 dzieł piechoty, 1 punkt oporu piechoty „Piaski” (przy drodze do Elbląga) i 8 stałych baterii dział kalibru 120 i 150 mm. Artylerię uzupełniało 6 przewoźnych wieżyczek Grusona z armatą 53 mm ustawione parami na Forcie 4b, Forcie 6 i punkcie oporu „Piaski”. Od strony wschodniej stanowiska artyleryjskie były osłaniane przez trzy dzieła piechoty. W trakcie budowy fortyfikacji wykorzystano w celach obronnych naturalne warunki terenowe; twierdzę osłaniał od wschodu pas mokradeł.

Formalnie Malbork stał się twierdzą w 1910 r. W ramach wojennej rozbudowy w latach 1914-15 wzniesiono 4 schrony piechoty (z własną maszynownią, latryną i kuchnią), 6 schronów dla dział tradytorowych 90 mm, 9 schronów dla artylerzystów i 4 schrony amunicyjne.

Twierdza Malbork stanowiła północny kraniec tzw. „Linii Dolnej Wisły”, w skład której wchodziły także Twierdza Grudziądz, Twierdza Toruń i Twierdza Chełmno.

Obiekty obowiązkowe do zwiedzenia

Do przyznania odznaki należy zwiedzić następującą liczbę obiektów fortyfikacyjnych: IW – 5, B – 4, IR – 2, A – 4, M – 1, ZS – 2. Razem 18 obiektów.

Legenda:

IW – dzieło piechoty
 B – baterie stałe dla dział 120 i 150 mm
 IR – schron piechoty
 A – schron dla artylerii

M – schron amunicyjny
 ZS – schron dla dział polowych z obsługą
 IStp E – jednokomorowy schron obok linii kolejowej do Małdyt